

GLEDALIŠKI LIST

Narodnega gledališča v Ljubljani

1939-40

DRAMA

13

F. MAURIAC:
ASMODEJ

Din 2:50

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1939/40 DRAMA Štev. 13

F. MAURIAC:
ASMODEJ

PREMIERA 22. FEBRUARJA 1940

»Asmodej« je dramski prvenec uglednega francoskega katoliškega romanopisca Fr. Mauriaca, ki je našemu občinstvu znan po romanu »Gobavca je poljubila«. Za naslov drame si je ta član Francoske akademije izbral ime demona, omenjenega v Svetem pismu. Asmodej je demon ljubavnih spletk in zakonskih zdrah. Pravljičica pripoveduje o njem, kako odkriva hišam strehe in z naslodo opazuje življenje pod njimi. S tem demonom se v drami primerja mladi Anglež, ki od globoke radovednosti gnan vstopi v življenje provincialnega francoskega gradu, kakor je v otroških letih tolikokrat sanjal na svojih vožnjah skozi Francijo. Zdaj mu je dano pogledati pod streho takega mirnega in samotnega dvorca kakor demonu Asmodeju. In kakor ta demon prinese v tiho življenje te neznane rodbine ljubavni nemir, skoraj dramo.

Ljubavna drama, ki se zaplete v tej rodbini, prinese s seboj tehtne moralne konflikte. V njih je središče Mauriacove igre. Kakor za večino vernih pisateljev je tudi Mauriacu svet moralne problematike skoraj enak svetu erotične problematike. Poglavitni erotično moralni konflikt pa se razplete v »Asmodeju« v srcih dveh žensk: odcvetajoče matere in doraščajoče hčere. Boj med njima se izvrši v skladu z dogodki v njunih srcih.

Tu si stojita nasproti ženska, ki se zaljubi nemara zadnjič v življenju in ki se oklepa svojega čustva z močmi potaplajočega se

bitja. Zakaj njeno srce ve, da za tem izbruhom ljubavnega nagona ne pride nič več, da se odreče življenju, če zatre v sebi to ljubezen. In v tej ljubezni ji je nasprotnica njena lastna hči, do katere ima dolžnosti in za katero se po svojem moralnem čutu mora žrtvovati. Popolnoma drugačen je moralni problem v hčeri. Ta mala svetnica se vprašuje: »Ali je sreča dovoljena?« Ve sicer, da človek sme biti sičen. Toda ali je dovoljena taka sreča, kakršna je njena? Ko ji bo njen izvoljeni vse, pravi dalje, »vem, da ne bo v mojem srcu prostora za nikogar drugega, niti ne za Boga«. Na eni strani to njeno čustvo, na drugi nauk, da se zakonec ljubita v Bogu. V tem konfliktu zmaga čustvo in dekle gre za srečo, ki je tolikšna, pravi avtor, da je v nji določno čutiti trpljenje, ki to bitje čaka.

Vse odrasle osebe te drame so zamotane v ljubavno mrežo. V najtrših zankah, kjer ni več ne moralnih vprašanj ne plemenitih odločitev, stojita oba vzgojitelja, ženska v ljubavnem obupu in moški, ki je poleg nevidnega Erosa osrednja oseba te igre, — moški, poln manjvrednih kompleksov in resnične manjvrednosti, zatrtga in izkrivljenega čustva, ki rado zavzema masko plemenitosti, nescičnosti, ki pa je v bistvu duhovna oblastiželjnost, se pravi nadomestilo za gospodstvo, ki ga ima ljubljen človek nad ljubečim. Njegov nagon ga izpreminja v pošastnega in tragičnega polipa s človeškim srcem, ki s svojimi lovkami grozeče obdaja vse življenje okrog sebe, ker je njegovo srce ukanjeno in okradeno za srečo.

V strahotnega polipa zakleti moški je najtragičnejša žrtev ljubavnega demona Asmodeja ali Erosa, čigar opisu je prav za prav posvečena ta drama. Pet živo in čisto ustvarjenih človeških bitij zagrabi vihar njegovega prihoda v to hišo in se z okrutnostjo slepe prirodne sile poigra z njimi. Tujec, ki se primerja s tem demonom, se primerja neutemeljeno in samo zunanje in vendar se v njegovih besedah, ne da bi se govoreči zavedal, resnično izpove tisti, ki ga je privedel semkaj: Asmodej — Eros.

Mauriac tankočutno in globoko pozna njegovo moč. Pozna jo, kako se javlja v čistih srcih, kako se javlja v bogatih in veselih dušah in kakšno opustošenje ustvarja v tistih, ki je niso vredni, kakor v tistih, ki se ji morajo odreči.

J. Vidmar

François Mauriac

Poleg francoske ni nobena druga književnost tako bogata na darovitih pisateljih, ki so bili obenem bolj ali manj zavedni in prepričani katoliki. V francoski književnosti najčeste srečamo ljudi, ki so bili pristni umetniki in prepričani verniki obenem. Pomisliti je treba le na klasično XVII. stoletje, na Corneilla ali na usodo Racina, ki se je radi verskih pomislekov v 38. letu odrekel pisateljstvu in želel, naj sežgo vse njegove napisane tragedije. V XIX. stoletju naraste število katoliških pisateljev v celo falango, v kateri se poleg mnogih neznatnejših vrste Châteaubriand, Sainte-Beuve, Barby d'Aurevilly, Bourget, Bazin, Bordeaux, Barrès. Povsem naravno je, da se je v deželi kakor Francija (ki jo po čudnem naključju večina naših, zlasti katoliških ljudi smatra za najbrezbožnejšo) ohranila tradicija katoliškega pisatelja tudi v naše XX. stoletje. Generacija, ki stoji sedaj na višku razvoja, šteje v svoji sredi tudi verne katolike, kakor so Henri Ghéon, Emile Baumann, Georges Bernanos in pripovedniško gotovo med vsemi najdovršenejšimi François Mauriac.

Mauriac ne spada med one katoliške pisatelje kakor Huysmans ali Estaunié, ki so zajadrali v pristan vere po dolgotrajnih blodnjah. Mauriac ni konvertit. Mauriac je tako naravno in od vsega detinstva katolik, kakor je človek plavolas ali črnolas. Rodil se je in rasel v umskem, moralnem in duhovnem vzdušju katoliške vere, ki ga je prepojila vsega, dušo in telo. Njegova vera, globoka in pristna, je nedostopna vsaki polemiki, vsakemu ugovoru. Nikdar, tudi v najgorjih dneh dvoma, se mu ni zdelo možno, da bi jo zavrgel. »Rojen sem v njej. To je moja drama. Nisem si je izbral, bila mi je dana z mojim rojstvom. Tudi mnogo drugih se je rodilo v njej, pa so se je vendar hitro iznebili. To pa zato, ker se jih ta vera, ki jim je bila vcepljena, ni prijala. Jaz pa spadam v vrsto onih, ki so, rojeni v katoličanstvu, razumeli, kakor hitro so dosegli moško zrelost, da se je ne bodo mogli nikdar sprostiti, da jim ni dano, da bi jo zapustili in se zopet vanjo povrnili. Bili so v njej, so v njej in ostali bodo v njej za vedno. Preplavljeni so s svetlobo razumevanja; oni vedo, da je ta vera resnica.« Iz njegovih otroških in mla-

dostnih spominov, ki jih je z mojstrsko rahločutnostjo zbral v avtobiografskih delih »La Robe Pretexte« in »Mes plus lointains souvenirs«, nam zasiye mladost skrajno čistega, globoko vernega mladeniča, ki ga je vodila vedno globlje v religijo njegova lastna narava, vzgoja v strogo katoliških zavodih in verno, tradicij polno ozračje domače hiše. Obdarjen z izredno tankovestnostjo in močnimi nagibi k mistiki, pa je vendar kmalu začel razmišljati o svoji veri. A bila je tako močna v njem, tako vsega ga obvladujoča, da mu je od vsega početka bilo jasno, da je ne bo nikdar zapustil. »Dejstvo je, da sem bil tako zelo v božji oblasti, da so si v dobi, ko se prebujala kri, nadedli vsi moji nemiri, vse moje tesnobe videz dvomov vesti; vse se je osredotočilo krog idej čistosti, greha, milosti; istočasno pa sem se, vzpodbujen po čitanju Huysmansa, prepuščal ugodju liturgije in celo najpreprostejših cerkvenih pesmi. Izbrano ali grobo, me je to vino vedno opajalo.« Iz te katoliške občutnosti, ki zaznava ves svet in vse življenje v neki posebno čisti, a sladostni luči, je vzniklo prvo mladostno Mauriacovo delo, zbirka pesmi: »Les mains jointes«. »Vstopil sem v literaturo, zakristijski kerubin, igrajoč na svoje male orgle.« Maurice Barrès, ki je bil čudovit poznavalec mladih, še neodkritih talentov, je o tej začetniški, sicer malopomembni pesniški zbirki napisal članek v »Echo de Paris«, ker ga je presenetil v teh z odkritim religioznim občutjem pisanih poezijah komaj zaznaven prizvok nasladnega razkošja in veselja do življenja. Kajti Mauriac družji v najglobljih plasteh svojega bitja poleg vernika še človeka, ki ljubi burno življenje, bitja, prekipevajoča sile in neke paganske lepote, neznane, vabeče svetove, »kjer je veselje rdeče in bol črna«. Ko je zapustil rodni Bordeaux, se je z vso prostodušno naivnostjo žejnih duš predal vsem skušnjavam sveta. Neka plaha, a vendar neodoljiva radovednost ga je gnala, da bi spoznal, kako žive otroci te zemlje. Toda nikdar se ni predal opoju skušnjav slepo in brez premisleka. Nad vsemi skušnjavami, ki se jim je prepuščal, je neprestano trepetala grožnja greha, spomini na otroško čistost, vaba življenja po božjih zapovedih. Odtod v Mauriacovi notranjosti in v dušah njegovih oseb ona bogata zapletenost, ono stanje razdvojenosti in raztrganosti, spojeno s skrajno bistrino vesti in z neko neugasno, plamenečo

gorečnostjo strasti do življenja. »Da zahteva Bog kristjanov vse, sem vedel. Da ničesar ne odstopa poželenju, da sta narava in milost dva sovražna si svetova, me je učil Pascal s čezmerno in krivično strogostjo, in vse to se mi je zdelo strašno jasno. V istem času pa je začela pronicati v meni mogočna voda. Razvil sem se v tako strastno bitje, kakor noben dečak moje starosti; dvajset pobožnih let ni dobesedno zmoglo drugega kakor malo zadržati to poplavo. Kakor da je bila moja družina in da so bili moji učitelji nagromadili kamenje nad izvirek; izvir si je končno utrl pot. Narava je počasi zmagala nad milostjo.«

V tej notranji razdvojenosti, da bi izrazil in oblikoval pošast, ki je v življenju ni mogel premagati, je v povojnih letih začel pisati prve romane. V veliki naglici so se vrstili »La Chair et le Sang« (1920), »Préséances« (1921), »Le Baiser au Lépreux« (1922), »Le Fleuve de Feu« (1923). Z romani »Génitrix« (1924), »Le Désert de l'Amour« (1925) in zlasti s »Thérèse Desqueroix« (1926) pa je dozorel v mojstra sodobnega francoskega romana.

Bistveni temelj, ogródje vseh Mauriacovih romanov je krščanski motiv, star kakor krščanski svet: borba v človeku med Bogom in strastmi. V večini slučajev so te strasti istovetne s poželenjem mesa, s skušnjavami spola v vseh mogočih odtenkih. »Glavne osebe v »Le Fleuve de Feu«, vsi moji junaki so sorodniki onih, ki jih ustvarja večina romanopiscev moje generacije; to so — oprostite mi, da rabim ta grdi izraz — seksualci. Naša generacija romanopiscev je prva, ki ni bila rojena v znamenju Balzaca; ona piše v znamenju Prousta in Freuda. Sicer pa nisem hotel s premišljenostjo, da bi bili moji junaki taki. To samo ugotavljam, in sicer z živim nezadovoljstvom.« Kakor Racine v tragediji, je Mauriac v romanu slikar človeških strasti. V nekem smislu bi mogli uvrstiti vse Mauriacove romane v rubriko psiholoških romanov. Vendar bi se močno zmotil, kdor bi morda mislil, da so Mauriacovi romani slični Bourgetjevim, ki velja v francoski literaturi za klasika psiholoških romanov. Bourgetjeva psihologija je jasna, plitka in iluzorna, ker predpostavlja, da se vse življenje v duši vrši zavedno. Zavednost pa je samo neznaten del našega umskega bitja. Človeška osebnost obsega še vse kaj drugega. Širna polja podzavestnega so normalna

oblika duševnegažitja, skriti vir, širok in globok, odkoder cezi v tenkem curku naše zavedno in logično življenje. Med Bourgetjem in Mauriacom leži svet Dostojevskega in Tolstega, v katerem žive ljudje, ki jim ni prav nič do tega, da bi se mučili s samoanalizo, ki pa napenjajo vse sile, da bi prekoračili trenutni, razumski in konvencionalni jaz, dokler ne dosežejo preprostejših, instinktivnejših plasti svojega bitja, kjer šele najdejo zadosten razlog za življenje. Ti skriti svetovi z neslutnimi globinami, tajni vrelci podzavestnega so prava domena Mauriacovih romanov. Če se to skrito življenje, kjer se odigrava človeška usoda, naziva zanj skušnjava ali greh, je nazadnje vseeno.

Poleg tega svojevrstnega gledanja duševnega življenja pa sta za Mauriacove romane značilni še dve okolnosti, ki jamčita za pristnost njegove umetnosti in ki bi jih zaman iskali v Bourgetjevih salon-skih storijah. Dočim je Bourgetjeva literatura papirna, ker so dejanja sama, na podlagi katerih razpleta svoje teorije, zopet le abstraktne ideje brez zveze z življenjskimi viri, pa je svet Mauriacovih junakov kakor prepojen z zemljo, nerazdružno spojen in prepleten z gosto tkanim omrežjem čisto primitivnih, neposrednih, skoro brutalnih čutnih zaznav. V vsem Mauriacovem delu bi komaj našli dramatičen prizor ali psihološki odtonek, ki bi ne bil v neki čudni, ne morem reči drugače, kakor življenjski zvezi s čisto čutnimi vtisi, ki tvorijo za misel neprodiren svet. Ta čutni svet nešteti gledanj, vonjev, okusov, otipanj pa jači in krepi še neka posebna niansa domačnosti, težko dostopna analizi in ki jo pogodi samo oni, ki je od detinstva živel neprestano v družbi iste pokrajine, istih stvari, istih bitij. Pri čitanju Mauriacovih romanov ima človek vtis, kakor da vse te kraje in ljudi pozna že od zdavnaj, tako so konkretni, zgoščeni, živeči v neprestani zvezi drug z drugim. Prizorišče skoro vseh Mauriacovih romanov je pokrajina ob Atlanskem oceanu, nazvana Les Landes, peščena, puščobna, ob obalah pokrita s komaj dostopnimi močvirji, ki se razteza severno od Bordeauxja in kjer je Mauriac preživel skoro vso svojo mladost. Mauriac te pokrajine ne opisuje; ona živi tisto posebno življenje stvari, ki ga zaznavamo včasih v kriku nekega ptiča ob neki uri, v solčnih žarkih, ki prav s te strani sijejo na smreke, v tisoč šumih prazne pušče, v vonju in

medsebojnem dotiku bitij in hiš. V to življenje zemlje in pokrajine se vpletajo človeška življenja tako tesno, da se komaj odražajo nad tem žitjem stvari. S tem pa še nikakor ni rečeno, da bi bil Mauriac eden izmed onih impresionistov à la Loti, ki stapljajo in istovetijo človeka v pokrajino. Vendar stopajo njegove osebe pred nas spočetka vedno kakor kosi narave, v tipičnih pozah, z značilnimi kretnjami, ki se jih človek naleze nevede in ki so kakor slutnja njegovega značaja, njegovega notranjega ozračja. To notranje ozračje se v Mauriacovih romanih vedno ritmično veže z zunanjim ozračjem pokrajine, zemlje, okolice. Tla, ki iz njih rastejo Mauriacovi romani, se trdna, konkretna; vse v njih, ljudje s svojim fizičnim in moralnim ozračjem, njihove misli, čas dneva, barva pokrajine, letna doba, vse tvori nerazdružno celoto, konkreten trenutek stvarstva.

Druga okolnost, značilna za vse Mauriacove romane je silno posrečena, vendar spontana združitev (v njegovih delih) njegovega osebnega življenja z dramatičnim, individualnim življenjem njegovih oseb. Ramon Fernandez dobro pravi, da čutimo Mauriaca v notranjosti njegovih romanov kakor v notranjosti neke obleke. Vendar ne podvomimo niti za trenutek, da se je roman dobro odločil od njegove osebe, ki žive njegovi junaki od njega povsem nezavisno življenje. Neprestana navzočnost romanopisca, njegove življenjske sile, njegovih stremeljenj, slabe volje, trudnosti in istočasno to, kar bi mogli nazvati psihološko fatalnost, radi katere so njegovi stvorili to, kar so, žive svoje usode nezavisno in često vkljub avtorju, ta zveza osebnega in brezosebnega daje Mauriacovim romanom poseben čar, značilen za vsakega pristnega romanopisca, in ki bi ga danes težko našli še pri kakem drugem francoskem pripovedniku.

Zanimivo bi bilo razbrati, v koliko meri je Mauriacovo katolištvo vplivalo in kje je pustilo sledove v njegovih delih. Gotovo je, da s svojim verskim prepričanjem ni nikdar in nikjer namenoma posegal v tok svojih romanov. Mauriacovi romani ne kažejo niti najmanjše hotene tendenčnosti. Če kljub temu najdemo v njih poleg nekega zgolj človeškega še neko bistveno katoliško gledanje na svet in življenje, je to pač le zato, ker so se rodili iz notranjosti človeka, ki je prepričan vernik. Pomemben za razmerje med religiozno in umetniško ustvarjajočo stranjo v človeški notranjosti pa je v tem

pogledu Mauriacov nemir, njegova nesigurnost in razdvojenost, ki se je tem bolj večala in mu postajala tem jasnejša, čimbolj je zorel v svojih delih. K temu nemiru in k tej nesigurnosti ter razdvojenosti so brez dvoma doprinesli svoj delež tudi članki v tako zvanih »pobožnih ilstih«, ki so ga radi nekaterih njegovih del napadali kot pornografa, dasi bi še tako tenkovesten bralec težko našel v njegovih delih le odlomek, radi katerega bi avtor zaslužil to ime. Vedeti pa je treba, da je ortodoksna katoliška kritika v Franciji skrajno konservativna in nepopustljiva, da prizna v literaturi naslov dobre knjige samo izrazito tendenčnim delom s poučno vsebino in da ji ni po godu n. pr. celo tako udobno družinski in z vsemi katoliškimi in moralnimi lastnostmi opremljeni avtor, kakor je Henry Bordeaux. A neglede na te izpade sovernikov je v Mauriacu zelo zgodaj izbruhnil spor med nujno nepristranostjo in življenjsko radovednostjo umetnika ter med zahtevami verskega življenja, ki hoče, da vsakdo služi in se s stidom obrača od strasti življenja. Ta dilema katoliškega romanopisca obsega prav za prav dvojje: prvič zadeva ob čisto osebno pisateljevo vernost, v kolikor pravo umetniško ustvarjanje zahteva od njega čim intenzivneje sodoživljanje vseh lepih in nelepих strasti, ki jih žive njegove osebe; drugič pa zadeva ob odnose do soljudi v tem smislu, »da stopa katoliški pisatelj po ozkem grebenu med dvema prepadoma: ne pohujševati, toda ne lagati; ne vzbujati poželenja mesa, toda prav tako varovati se potvarjanja življenja.

Ta prikrita dvojnost, očarljiva, a obenem neprijetna, je lastna skoro vsem Mauriacovim romanom.

»L. Z.« 1929

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavnik: Oton Župančič. Urednik: Josip Vidmar. Za upravo: Karel Mahkota. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.



LEKARNA
Mr. A. USTAR
LJUBLJANA
nasproti glavne pošte

Oddajajo se zdravila no recepte vseh bolnišnih bolgajn. — Priporoča malinovac pristen, naraven v vseh množinah. — Orig. norveško ribje olje, sveže, naj-finejše vedno v zalogi. — Naročila točno po pouzetju!



Klavirje, gosli, čela, saksofone, trompete, klarinete
Hohner harmonike in vse glasbilne potrebščine od
šolskih do prvovrstnih izdelkov kupite najceneje pri

WARBINEK
MIKLOŠIČEVA 4

Garantirano mojstrsko popravilo in
izboljšanje glasu pri vseh glasbilih

A. JANEŽIČ

Galanterijske in modne potrebščine

*Šolske, pisarniške in knjigoveške potreb-
ščine na debelo in na drobno*

LJUBLJANA
FLORJANSKA ULICA 12 - 14

*Knjigoveznica, industrija šolskih zvezkov
in poslovnih knjig*

ASMODEJ

IGRA V PETIH DEJANJIH. SPISAL FRANÇOIS MAURIAC. PREVEDEL J. VIDMAR.
SCENOGRAF ING. ARH. FRANZ.

REŽISER: M. SKRBINŠEK.

Marcela de Barthasova	Šaričeva
Emanuela, njena hči	Simčičeva
Gospodična, vzgojiteljica	Gabrijelčičeva
Blazij Coûture, hišni učitelj	Sever
Harry Fanning	Jan
Župnik	Lipah
Firmin	Presetnik
Ana } otroka gospe	Juga Boltarjeva
Jean } Barthasove	Starič
Sluga	* * *

Po tretjem dejanju glavni odmor.

Blago gospe Šaričeve in gospe Gabrijelčičeve je dobavila cvetka Avšič, Prežernova ulica št. 3. Toalete gospe Šaričeve je izdelal modni atelje Ana Petrič, Miklošičeva cesta in toalete gospe Gabrijelčičeve modni salon Marija Adamič, Erjavčeva cesta št. 4.

Blagajna se odpre ob pol 20.

Začetek ob 20.

Konec ob 23.

Parter:	Sedeži I. vrste	Din	25.—
"	II.-III. vrste	"	24.—
"	IV.-VI. "	"	22.—
"	VII.-IX. "	"	20.—
"	X.-XI. "	"	18.—
"	XII.-XIII. "	"	16.—

Lože v parterju	(osebe)	Din	90.—
" v I. redu	(osebe)	"	90.—
" balkonske	(osebe)	"	60.—
Dodatni ložni sedeži v parterju	"	20.—	
" v I. redu	"	20.—	
" balkonski	"	15.—	

Balkon: Sedeži I. vrste	Din	18.—
" II. "	"	14.—
Galerija: Sedeži I. vrste	"	12.—
" II. "	"	10.—
" III. "	"	8.—
Galerijsko stojišče	"	2.—
Dijaško	"	4.—

VSTOPNICE se dobivajo v predprodaji pri gledališki blagajni v opernem gledališču od 10. do pol 1. in od 3. do 5. ure.
Predpisana taksa za penzijski fond je vračunana v cenah.

OB
LEPI
GLASBI,
SLADKE
BON-
BONE!

Bon-Bon

LJUBLJANA, MIKLOŠIČEVA CESTA 30

Izbira keskov, bonbonov, čokolade, desertov in likerjev.



Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

najstarejša v Jugoslaviji, priporoča
svojo bogato zalogo strokovnih in
zabavnih knjig v vseh jezikih

Ljubljana, Miklošičeva cesta šte. 16

Š U M I

ČOKOLADA, BONBONI, FINO PECIVO,
BONBONIERE, LIKERJI, I. T. D. I. T. D.
VEDNO SVEŽE BLAGO - TOVARNIŠKA ZALOGA

GRADIŠČE ŠTEV. 7 - 9

POLEG DRAME